

Конституційний суд України
01033, м. Київ, вул. Жилианська, 14

Адвоката
Шевченка Костянтина Олександровича,

в інтересах
Масс Миколи Степановича

Орган державної влади, який прийняв
нормативний акт, що підлягає перевірці Верховна Рада України
01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5

Оскаржуваний нормативний акт Кримінальний процесуальний кодекс України
від 13.04.12 №4651-VI, зі змінами та доповненнями,
опублікований у «Голос України» від 19.05.12 №90-
91; «Офіційний вісник України» від 25.05.12 №37,
стор. 11, стаття 1370, код акту 61601/2012;
«Урядовий кур'єр» від 06.06.12 №99; «Відомості
Верховної Ради України» від 08.03.13 №9-10, стор.
474, стаття 88,

Оскаржувана норма частина 4 статті 424 Кримінального
процесуального кодексу України

Судовий акт, в якому застосована
оскаржувана норма Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з
розгляду цивільних і кримінальних справ від
30.08.2016 року у справі №№757/21684/16-к

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА щодо перевірки конституційності норми закону, застосованого у справі про накладення арешту на майно

1. Норми Конституції України, що надають право на індивідуальну конституційну скаргу, підстави та приводи.

Відповідно до ч. 1 ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Частиною третьою статті 55 Конституції України кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

Згідно зі ст. 151¹ Конституції України конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Підставою для цієї скарги в Конституційному Суді України слідує невизначеність тому, чи відповідає статтям 3, 8, 9, 55, 129 Конституції України положення частини 4 статті 424 Кримінального процесуального кодексу України в частині неможливості оскаржити рішення апеляційного суду, прийнятого як слідчим суддею під час здійснення досудового провадження.

Приводом для направлення скарги є ухвала апеляційного суду від 02.08.16 та ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.08.2016 року у справі №№757/21684/16-к, які вступили в закону сили, не підлягають оскарженню, а отже мають силу кінцевого судового рішення.

2. Обставини справи:

15.06.15 та 24.06.15 Масс Оксана Миколаївна подарувала придбані упродовж 2008-2014 роки гараж гараж квартиру квартиру по бульвару Лесі Українки в а також будинок та будинок по вулиці в с. району області своєму батьку – Масс Миколі Степановичу.

Договори дарування від 15.06.15 та 24.06.15 не оскаржені, набули чинності, недійсними не визнані. Право власності на майно Масс М.С. набув 15.06.15 та 24.06.15 на законних підставах.

25.03.16 Генеральною прокуратурою України Масс Оксану Миколаївну притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ч. 5 ст. 191, ч. 1 ст. 255 Кримінального кодексу України. Згідно зі складеного повідомлення про підозру період злочинної діяльності охоплюється 2010-2014 роками.

Масс Микола Степанович до кримінальної відповідальності в жодному кримінальному провадженні не притягується.

05.05.16 Генеральна прокуратура України звернулась до слідчого судді районного суду м. з клопотанням про накладення арешту на майно Масс М.С., яке подароване йому дочкою. Підставою для накладення арешту на майно в клопотанні органу досудового розслідування визначено «спеціальну конфіскацію». З клопотанням про накладення арешту на майно для «забезпечення конфіскації майна як виду покарання» Генеральна прокуратура України не зверталась.

Ухвалою слідчого судді районного суду м. від 10.05.16 у справі клопотання про накладення арешту на майно Масс М.С. задоволено. Обґрунтовуючи своє рішення слідчий суддя послався на норми КПК України, які на момент розгляду справи втратили чинність. Підставою для накладення арешту на майно стало «забезпечення конфіскації майна як виду покарання».

02.08.16 Ухвалою Апеляційного суду м. апеляційну скаргу представника Масс М.С. задоволено частково. Визнано протиправною та скасовано ухвалу слідчого судді районного суду м. від 10.05.2016 року. Встановлено, що суддя застосував норми права, які втратили чинність та в даному випадку арешт майна для забезпечення «спеціальної конфіскації» не можливий.

Крім того, за результатами розгляду апеляційної скарги Апеляційним судом м. прийнято рішення про задоволення клопотання Генеральної прокуратури України про накладення арешту на майно. Підставою для накладення арешту на майно визначено забезпечення «конфіскації майна як виду покарання». Правових норм для накладення арешту на майно заявника для забезпечення «конфіскації майна як виду покарання» в судовому рішенні Апеляційного суду м. не наведено. Причини та підстави виходу за межі апеляційних вимог та задоволення клопотання про арешт майна в ухвалі Апеляційного суду м. від 02.08.2016 року не зазначено.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 30.08.16 у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою представника Масс М.С. відмовлено.

Відмовляючи у відкритті касаційного провадження Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ застосував положення ч. 4 ст. 424 КПК України, згідно якої «ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають».

Таким чином, станом на дату подання касаційної скарги Масс М.С. вичерпав всі національні засоби юридичного характеру щодо скасування незаконних обмежень у використанні прав власності на належне йому майно.

Захист інтересів Масс Миколи Степановича вважає, що положення ч. 4 ст. 424 КПК України щодо обмеження права особи на перевірку законності судового рішення є неконституційним та обмежує права Масс М.С. на судовий захист.

3. Обґрунтування доводів.

Загальною декларацією прав людини 1948 року передбачено, що кожна людина має право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом (стаття 8). Право на ефективний судовий захист закріплено також у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 року (стаття 2) та в Конвенції про захист прав людини з основоположних свобод 1950 року (стаття 13).

Частиною 2 статті 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. В Україні визнається і діє принцип верховенства права (ст. 8 Конституції).

У відповідності до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Статтею 6 цієї Конвенції передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Верховенство права та належне відправлення правосуддя — це два ключових принципи, якими володіє стаття 6 Конвенції, для того щоб уточнити межі загального права на правосуддя, яке передбачає ця норма. «Держави — учасники Європейської конвенції користуються достатньою свободою при виборі засобів, щоб бути впевненими, що їх правові системи задовольняють вимоги статті 6 Конвенції. Їх завданням є визначення того, чи призведе вибраний ними в зв'язку з цим метод результат, які при розгляді справ будуть відповідати вимогам Конвенції» (Quaranta 30).

Проголошуючи забезпечення права на апеляційний перегляд справи, Україна тим самим реалізує ключові принципи статті 6 Конвенції — верховенство права та належне відправлення правосуддя.

Пункт 8 частини 3 статті 129 Конституції України однією з основних засад судочинства проголошує забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення.

Забезпечення права на апеляційний перегляд та касаційне оскарження мінімізує ризики розширеного тлумачення на рівні закону винятків із цього правила, що у наслідку спричиняє до обмеження конституційного права особи на оскарження судового рішення.

Редакція цього положення гарантує особі право на перегляд справи судом принаймні один раз – в апеляційному порядку. При цьому йдеться не про надання можливості оскаржувати будь-яке судові рішення, а лише про перегляд справи загалом – тобто справи, стосовно якої суд ухвалив рішення по суті спору або стосовно іншого (що не має характеру юридичного спору) питання, яке віднесене законом до компетенції суду.

Отже, рішення, яким завершується розгляд справи, може стати предметом перегляду в суді вищого рівня в апеляційному порядку і подання апеляційної скарги щодо такого рішення не може бути заборонено законом.

Щодо забезпечення права на касаційне оскарження, то Європейський суд з прав людини неодноразово зазначав у своїх рішеннях, що *"одним із фундаментальних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, який передбачає повагу до принципу res judicata – принципу остаточного характеру судового рішення. Цей принцип наголошує, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового судового рішення лише через те, що вона переслідує мету домогтися нового слухання справи та нового її вирішення. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватись для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового*

розгляду. Перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а сама можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. Винятки із цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру" (рішення у справі "Пономарьов проти України", заява № 3236/03, п.40; див. також рішення у справі "Рябих проти Росії", заява № 52854/99, п.52).

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини у статті 6 Конвенції, якою передбачено право на справедливий суд, не встановлено вимоги до держав засновувати апеляційні або касаційні суди. Там, де такі суди існують, гарантії, що містяться у вказаній статті, повинні відповідати також і забезпеченню ефективного доступу до цих судів (пункт 25 Рішення у справі "Делкур проти Бельгії" від 17 січня 1970 року та пункт 65 Рішення у справі "Гофман проти Німеччини" від 11 жовтня 2001 року).

У своєму рішенні від 08 квітня 2015 року у справі №1-6/2015 Конституційний Суд України прийшов до висновків, що право на судовий захист включає в себе, зокрема, можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку, що є однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань, в тому числі від помилкових і неправосудних судових рішень.

Верховна Рада України, визначаючи законом судоустрій та судочинство, повинна встановлювати такий обсяг права учасників судового провадження на інстанційне оскарження рішення місцевого суду, який би забезпечував ефективний судовий захист. Обмеження доступу до апеляційної чи касаційної інстанції можливе лише у виняткових випадках з обов'язковим дотриманням конституційних норм і принципів. Встановлюючи обмеження права на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень, законодавець повинен керуватися такою складовою принципу верховенства права, як пропорційність. За правовою позицією Конституційного Суду України обмеження прав і свобод людини і громадянина є допустимим виключно за умови, що таке обмеження є домірним (пропорційним) та суспільно необхідним (абзац шостий підпункту 3.3 пункту з мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 19 жовтня 2009 року №26-рп/2009).

Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 2007 року N 11-рп/2007).

Натомість, у справі щодо накладення арешту на майно Масс М.С. вказані вимоги, із застосуванням положень ч. 4 ст. 424 КПК України, не дотримані. В даному випадку було порушено гарантії на перегляд справи судом принаймні один раз та на перегляд остаточного судового рішення вищою судовою інстанцією для виправлення судових помилок та недоліків судочинства.

Так, за результатами розгляду апеляційної скарги апеляційний суд м. _____ скасував ухвалу слідчого судді _____ районного суду м. _____ від 10.05.16 в повному обсязі.

Пунктом 18 частиною 1 статті 3 КПК України визначено, що слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя.

Частиною 1 статті 132 КПК України передбачено, що заходи забезпечення кримінального провадження (серед яких є арешт майна) застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

Встановлення загальних правил застосування заходів забезпечення кримінального провадження має важливе значення для правозастосовної діяльності, адже сприяє її єдності, дотриманню прав учасників кримінальних процесуальних відносин.

Поєднання заходів забезпечення кримінального провадження із застосуванням примусу, втручанням державних органів до сфери прав людини викликає необхідність встановлення законодавцем дієвих гарантій забезпечення законних інтересів осіб, які залучаються до участі в кримінальному провадженні. Однією із таких гарантій є судовий контроль законності обмеження конституційних прав і свобод людини при здійсненні кримінального провадження, який на досудовому розслідуванні здійснюється слідчим суддею (п. 18 ст. 3 КПК). Тому частиною 1 цієї статті передбачено, що правовою підставою для застосування заходів забезпечення

кримінального провадження є ухвала слідчого судді (на досудовому розслідуванні) суду (у судовому провадженні). Винятки з цього правила можуть мати місце лише у випадках, визначених КПК.

Скасувавши незаконну ухвалу слідчого судді _____ районного суду м. _____ та розглядаючи клопотання органу досудового розслідування про накладення арешту на майно, суд апеляційної інстанції фактично перейняв на себе функцію слідчого судді та прийняв рішення по клопотанню, яке, враховуючи положення ст. 55, п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України та вимог ст. 6 Конвенції, є предметом судового нагляду вищої судової інстанції – Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ, для виправлення судових помилок та недоліків судочинства.

У той же час Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ, застосувавши до спірних правовідносин положення ч. 4 ст. 424 КПК України, відмовив Масс М.С. у перевірці рішення апеляційного суду м. _____, який фактично виконував функцію слідчого судді, на предмет виправлення судових помилок та недоліків судочинства.

За таких обставин, застосоване Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ положення ч. 4 ст. 424 КПК України у спірних правовідносинах є неконституційним, оскільки обмежує права Масс М.С. на судовий захист, передбачені ст.ст. 55, 129 Конституції України.

Відповідно до ст. 151¹ Конституції України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

З огляду на викладене, керуючись ст.ст. 55, 151¹ Конституції України, -

ПРОШУ:

Допустити скаргу до розгляду Конституційним Судом України.

Визнати неконституційною (такою, що не відповідає Конституції України) застосовану Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ частину 4 статті 424 Кримінального процесуального кодексу України у справі №757/21684/16-к.

Додатки: (з інформатики)

- копія договору про надання правової допомоги;
- копія Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю;
- копія ухвали слідчого судді _____ районного суду м. _____ від 10.05.16;
- копія ухвали апеляційного суду м. _____ від 02.08.16;
- копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 30.08.16;
- текст окремих положень Конституції України та Кримінального процесуального кодексу України;

18 жовтня 2016 року

Адвокат, що діє
в інтересах Масс М.С.

К. Шевченко